

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՌԱԴԻՈԶՐՈՒՅՑԸ
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՅԱՆ ՈՒՂԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ՄԱՅՐ
ԱԹՈՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

(1970 թ. հունիսի 28)

1) ՀԱՐՑ.—Մեզ հայտնի է, որ Դուք այցելեցիք Հոմո՝ կաթոլիկ եկեղեցու Պետին: Այդ մասին գուցե ասելիք կունենայիք:

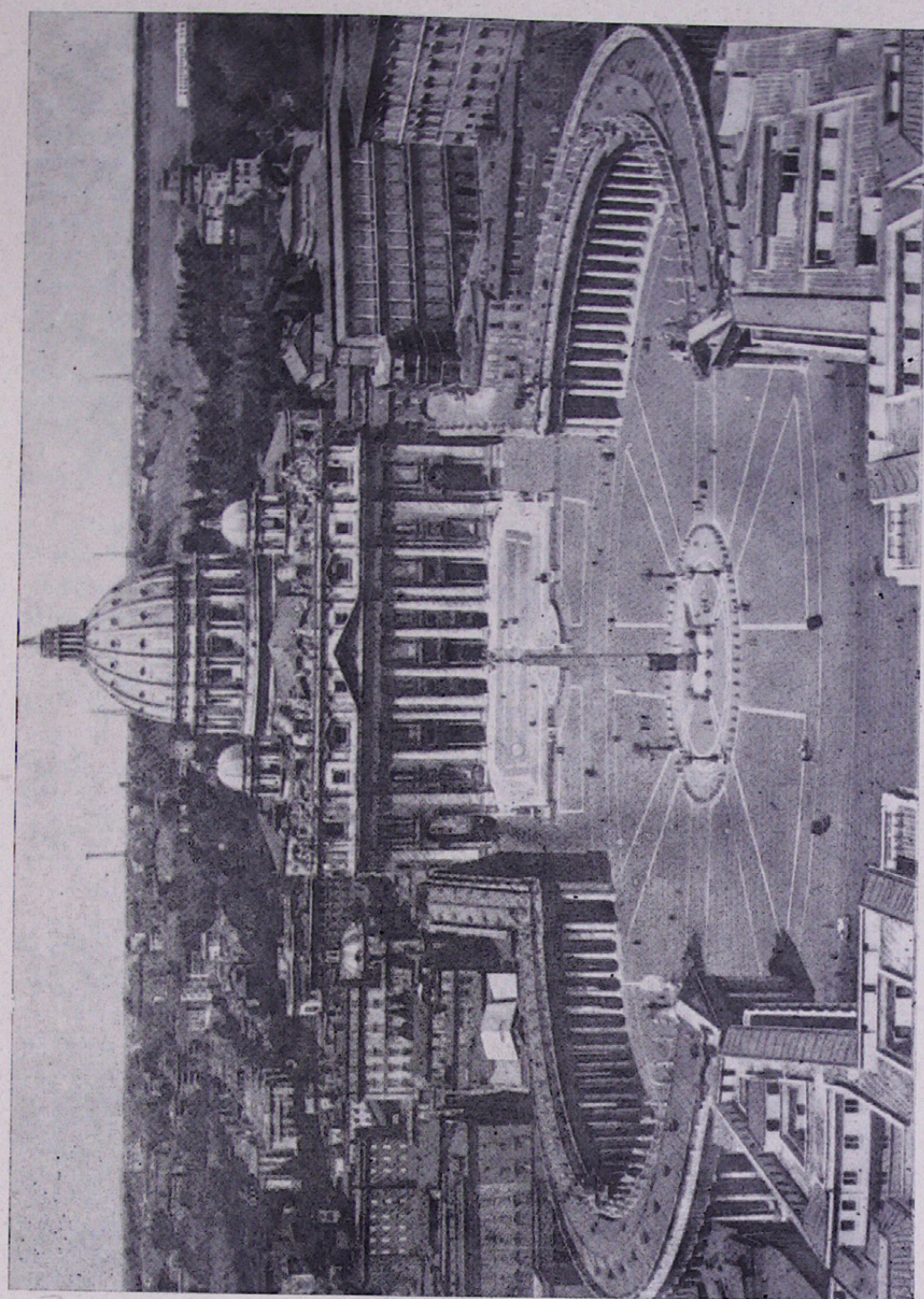
ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Հաճույքով: Իբրև հետևանք հետզհետե աճող սերտ հարաբերությունների քրիստոնեական եկեղեցիների միջև և հատկապես վերջին տարիներին հոռմեական-կաթոլիկ եկեղեցու և Հայաստանյայց առաքելական եկեղեցու միջև, Մենք պաշտոնական այցելություն տվեցինք Հոմո՝ Նորին Սրբություն Պողոս Զ Պապին անցյալ մայիսի 8—12, ջերմագին հյուրասիրությունը վայելելով Սրբազան Քահանայապետի:

Մեր շքախմբին մաս էին կազմում Երուսաղեմի և Կ. Պոլսի հայոց սրբազան պատրիարքները և վեց արքեպիսկոպոսներ և եպիսկոպոսներ:

Հոմոմ հոգեկան մխիթարության մեծ պահեր ապրեցինք Սրբազան Պապի հետ աղոթելով ս. Պետրոս Առաքյալի գերեզմանի և հոյակերտ տաճարների սուրբ սեղանների առջև վասն ամրապնդման քրիստոնեական տիեզերական եղբայրության, վասն առավել սերտ միության մեր եկեղեցիների Քրիստոսի սիրույն մեջ և վասն պատերազմների վերացման ու աշխարհի խաղաղության:

Այդ ոգով, Սրբազան Քահանայապետի հետ ստորագրեցինք նաև մի հաղորդագրություն մայիսի 12-ին:

Կկամենայինք Ձեզ կարդալ այդ հաղորդագրության վերջին պարբերությունը, որ մի կոչ է՝ ուղղված պետությանց ղեկավարներին՝ «Հանուն եղբայրության Պողոս Զ Պապը և Վազգեն Ա կաթոլիկոսը բարձրացնում են իրենց ձայնը մի հանդիսավոր կոչի մեջ՝ ուղղված բոլոր նրանց, որոնք ազդեցություն ունեն ազգերի և ժողովուրդների կյանքի վրա, այն նպատակով, որ նրանք ջանան փնտրել և գտնել հնարավոր բոլոր միջոցները՝ վերջ տալու պատե-

ՀԱՅԿ. Ս. ՊԵՏՐՈՍ ՄԱՅՐ ՏՈՒՐՆԱԳԻՐ

րազմներին, ատելությանը, ֆիզիկական և բարոյական բռնությանը, մարդու կողմից մարդու հանդեպ կատարվող ամեն մի ճնշման: Նա, որ մեր Խաղաղությունն է, թող այնպես աճի, որ այս կոչը լինի լսելի»:

Մենք պարտք ենք համարում նաև այս պահին Մեր վկայությունը բերելու այն մասին, որ Պողոս Զ Սրբազան Պապը հոգևոր սքանչելի մի անձնավորություն է, մի սիրտ, սիրով ու լույսով լեցուն, և բարի բարեկամը մեր եկեղեցու և մեր ժողովրդի: Մենք միշտ պիտի հիշենք նրան եղբայրական հարգալիք և ամենաջերմ զգացումներով: Եվ չպետք է մոռանանք մանավանդ բաժանումի հուզումնալից պահը, երբ Նորին Սրբությունը, իբրև գերագույն արտահայտություն դեպի Հայաստանյայց եկեղեցին ունեցած Իր սիրո և գնահատանքի, Մեզ հանձնեց հայոց Առաքյալ՝ սուրբ Բարթողիմեոսի մեկ մասունքը, որը ջերմագին գորգուրանքով պիտի պահենք ս. Էջմիածնի տաճարում, նույն Առաքյալից մեր ունեցած մյուս մասունքների հետ միատեղ:

Թող Աստված անսասան պահի մեր սուրբ եկեղեցին և օգնի Մեզ, որպեսզի լիությամբ մեր աշխատանքի բաժինը բերենք՝ եկեղեցիների առավել մերձեցման և գործակցության նվիրական ճանապարհի վրա:

2) ՀԱՐՑ.—Ձերդ Սրբություն, Իտալիայում ուրիշ այցելություններ էլ տվեցի՞ր:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Այո, անշուշտ: Հոռմից ուղղակի ուղևորվեցինք դեպի Վենետիկ և այցելություն տվեցինք ս. Ղազարի Մխիթարյան ուխտին, սիրալիք հրավերով Գերապաձառ Աբբահոր: Ս. Ղազարում մնացինք երեք օրեր, տեղապես շրջապատված Մխիթարյան հայրերի անհուն սիրով և հարգանքով: Անմոռանալի պահեր ապրեցինք մանավանդ նախագահելով երջանկահիշատակ հայր Ղևոնդ Ալիշանի սենյակ-թանգարանի և նոր ձեռագրատան բացման հանդիսություններին, ինչպես և Վենետիկի Մուրադ-Ռաֆայելյան վարժարանի ուսանողության հանդեսին: Մի անգամ ևս Մենք խորապես մխիթարվեցինք հաստատելով, զգալով, թե ինչպիսի կենդանի հավատքով ու ապրումով Մխիթարյան հայրերը իրենց հոգու աչքերը սևեռել են դեպի վերածնված Մայր Հայաստանը և դեպի ծաղկող ու աճող հայրենի գիտությունն ու մշակույթը:

Այցելեցինք նաև Միլանի հայ համայնքին, տ. Զգոն եպիսկոպոսի և վարչության նախագահ տիար Ստեփան Սրապյանի հրավերով, Մեր օրհնությունը բաշխելով մեր բոլոր հավատացյալ զավակներին: Միլանի համայնքը թեև փոքր է, սակայն իր կազմակերպված վիճակով և իր հոգևոր-ազգային պայծառ նկարագրով «գոհար» մի գաղութ կարող ենք նկատել սփյուռքի տարածքի վրա:

3) ՀԱՐՑ.—Մամուլից տեղեկացանք, որ Դուք եղել եք մեր կարևոր գաղութներից մեկում՝ ֆրանսահայ գաղութում: Ի՞նչ տպավորություններով վերադարձաք:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Ծառ հաճելի է Մեզ պատասխանել Ձեր այս հարցին:

Իրոք, Ֆրանսիան հանդիսանում է այն երկրներից մեկը, ուր կազմավորված է սփյուռքի ամենաբազմամարդ գաղութներից մեկը, շուրջ երկու հարյուր հազար հայերով: Սիրալիք հրավերով Արևմտյան Եվրոպայի հայրապետական պատվիրակ և Ֆրանսիայի հոգևոր առաջնորդ Սերուբե արքեպիսկոպոսի, մոտ մեկ ամսվա ժամանակաշրջանում այցելեցինք Փարիզի, Լիոնի, Վալանսի, Դեպի, Մարսելի, Մոնակոյի, Նիսի և Ալֆորվիլի հայ եկեղեցիներն

ու համայնքները: Ամենուրեք տեղի ունեցան եկեղեցական արարողություններ, բազմամարդ համաժողովրդական հանդիսություններ, բազմաթիվ հանդիպումներ և այցելություններ: Այս բոլոր առիթներով Մեզ համար անփոխարինելի միջոցարարություն եղավ բաշխել բոլորին անխտիր օրհնություններ Մայր Աթոռ ս. Էջմիածնից և ողջույններ՝ վերածնված մեր մայր հայրենիքից: Գուցե 'Իոյք չէք կարող երևակայել, թե ինչպիսի՞ խոր հուզումներով, ինչպիսի՞ հայրենաբաղձ ապրումներով և ուրախության արցունքներով իրենց սրտերը լայն էին բացում Ֆրանսիայի հազար-հազար հայերը ընդունելու համար այդ օրհնություններն ու ողջույնները:

Բացի եկեղեցական կազմակերպություններից, Ֆրանսիայի բոլոր վերոհիշյալ քաղաքներում գործում են բազմաթիվ մշակութային, բարեսիրական, մարզական և այլ ազգային միություններ, որոնք աշխատում են, որպեսզի նոր սերունդները վառ պահեն իրենց սրտերում հայության ոգին և հայրենաբաղձ զգացումը:

Շատ վայրերում, եկեղեցու կողքին և նրա հովանու ներքև գործում են հայ մեկօրյա վարժարաններ՝ բազմահարյուր աշակերտներով: Այսպիսի մի վարժարանի բացումը կատարեցինք Մենք Վալանս քաղաքում: Փարիզում լույս են տեսնում երեք հայերեն թերթեր և երկու ֆրանսերեն պարբերաթերթեր:

Սրտի անհուն գոհունակությամբ Փարիզի մոտ Ալֆորվիլ քաղաքում հունիսի 13-ին բացումը կատարեցինք Կոմիտաս վարդապետի անվան փողոցի, քաղաքապետի և բազմահարյուր հայ և ֆրանսիացի քաղաքացիների ներկայությամբ, իսկ Մարսելում մայիսի 31-ին, հայոց եկեղեցու բակում, հիմնաքարը օրհնեցինք մի հուշարձանի, որը նվիրվելու է հիտլերական գրավման շրջանում զոհված հայ զինվորների և պարտիզանների հիշատակին:

Բոլոր վերոհիշյալ քաղաքներում, ի պատիվ Ամենայն Հայոց Հայրապետի, եղան պաշտոնական ընդունելություններ, կազմակերպված տեղի համագապետների և քաղաքապետների կողմից: Հանդիսավոր իրադրությանց մեջ փոխանակվեցին ճառեր: Այս ընդունելությանց ամենահիշարժանը պետք է նկատել անշուշտ մայիսի 20-ին Մեր հանդիպումը Ֆրանսիայի հանրապետության նախագահ մեծարգո տիար Ժորժ Պոմպիդուի հետ, որն այնքան ջերմությամբ արտահայտվեց հայ եկեղեցու և հայ ժողովրդի մասին, իր գնահատանքը հայտնելով Ֆրանսիայում ապրող հայերի նկատմամբ, որոնք իբրև հավատարիմ քաղաքացիներ իրենց նպաստն են բերում երկրի տնտեսական և մշակութային վերելքին:

Անդրադառնալով խաղաղ գոյակցության գաղափարին, որին ակնարկել էինք Մեր խոսքի ընթացքում, մեծարգո նախագահը հայտնեց իր խոր ու վճռական համոզումը, թե բոլոր պետությունների ղեկավարները անկախ այլ և այլ հանգամանքներից, պարտավոր են ձեռք-ձեռքի տալ՝ խափանելու համար պատերազմները և ապահովելու համար համայն աշխարհի խաղաղությունը:

Բացառիկ ուրախություն պատճառեց Մեզ հանդիսավոր ընդունելությունը, որը կազմակերպեց Մարսելի քաղաքապետ Կապոն Տրֆերը մայիսի 30-ին, երբ ի ներկայության պաշտոնական անձնավորությունների և հայ համայնքի բազմաթիվ ներկայացուցիչների, Մեզ նվիրեց վերջերս կատարված պեղումներից հայտնաբերված մի քարե տախտակ Ամատեղամի հայոց եկեղեցու հայերեն արձանագրությամբ, Ոսկան վարդապետի ժամանակաշրջանից:

Ֆրանսիայում կատարած Մեր ուղևորության ընթացքում վերոհիշյալ բո-

լոր վայրերում եղբայրական ամենաշերմ հանդիպումներ ունեցանք կաթողիկէ եկեղեցու բարձրաստիճան ներկայացուցիչների, սրբազան կարդինալների և արքեպիսկոպոսների հետ, որոնք կազմակերպեցին հանդիսավոր միատեղ աղոթքի արարողություններ պատմական փառավոր տաճարներում, ընդունելություններ և ճաշկերույթներ: Բացառիկ հանդիսավորությամբ տեղի ունեցավ միան մի արարողություն և միատեղ աղոթք Փարիզի նշանավոր «Աստվածամոր» տաճարում հունիսի 13-ի երեկոյան, բազմաթիվ ֆրանսիացիների և հայերի ներկայությամբ: Փոխանակվեցին ճառեր Ամենյան Հայոց Հայրապետի և կարդինալ Մարթիի միջև:

Ինչպես տեսնում եք, Մեր տպավորությունները և հիշատակները, որով վերադառնում ենք Ֆրանսիայից, իրապես սքանչելի ու ոգևորիչ են:

4) ՀԱՐՑ.—Ձերդ Սուրբ Օծություն, իմացանք, որ Դուք այցելել եք Գալուստ Կյուպենկյան հիմնարկության կենտրոնը՝ Լիսաբոն: Մի քանի խոսք չէի՞ք հաճի ասել այդ մասին:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Երբ գտնվում էինք Ֆրանսիայում, սիրով ընդունեցինք հրավերը Լիսաբոնի Գալուստ Կյուպենկյան մեծ հիմնարկության նախագահ դոկտ. Ազերեդո Պերտիգանի և այցելություն տվեցինք հունիսի 8—11: Գտանք շատ ջերմ ընդունելություն, թե՛ Կյուպենկյան հիմնարկության և թե՛ տեղի պետական իշխանությանց կողմից: Հանդիսավոր իրադրության մեջ, այցելեցինք Գալուստ Կյուպենկյան հիմնարկության նորակառույց կենտրոնը, որը հռչակերտ և բարձր ճաշակով հորինված մի շինություն է: Այս առթիվ փոխանակվեցին ճառեր, և Մենք Մեր գոհունակությունը և շնորհակալությունը հայտնեցինք այս բարեսիրական մեծ հաստատության նյութական կարևոր հատկացումների համար, ի նպաստ հայ ժողովրդի:

Այստեղ ևս Մենք բարեկամական հանդիպումներ ունեցանք Պորտուգալիայի մեծարգո նախագահի և վարչապետի հետ, սիրալիր ջերմ մթնոլորտում: Երջանիկ եղանք այցելություն տալով հայտնի ուխտատեղի «Ֆաթիմա» սրբավայրին, որտեղ ողջագործվեցինք Պորտուգալիայի Սրբազան Պատրիարքի և պապական նվիրակի հետ, միատեղ աղոթելով տեղի Մայր տաճարում, բազմաթիվ ուխտավոր հավատացյալների ներկայությամբ:

5) ՀԱՐՑ.—Վեհափառ Հայրապետ, ի՞նչ կկամենայիք հաղորդել մեր ունկնդիրներին իբրև եզրափակում:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.—Վերադառնալով Հոռմից, Մեզ հետ ենք բերել լավագույն և անմոռանալի հիշատակներ: Մեր սրտում միշտ պահելու ենք ջերմությունը Ն. Ս. Պողոս Զ Պապի պայծառ Հոգու: Հավատում ենք, որ եկեղեցիների է՛լ ավելի մերձեցումը և գործակցությունը աստվածային պատգամն է ուղղված մեզ բոլորիս, որին պետք է հետևենք մեր հոգևոր առաքելության գիտակցության լիությամբ:

Թող Տերը անշարժ պահի Հայաստանյայց առաքելական սուրբ եկեղեցին և համայն ժողովուրդը հայոց, այժմ և հավիտյան: Ամեն:

